

CSÖNGE ATTILA

„A hangsúly azon van, hogy ne tiszteljük a törvényeket nagyon”

Az 1947-es választások a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei források tükrében

1947. augusztus 31-én országgyűlési képviselő-választásokat tartottak hazánkban, s azóta is sok szó esik a Magyar Kommunista Párt által elkövetett választási visszaélésekről. Tanulmányom megírásakor arra törekedtem, hogy Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében, amely a 12. számú önálló választókerület volt, a helyi források, elsősorban a szavazóköri jegyzőkönyvek elemzésével¹ feltérképezzem a történeteket, és ezzel valamelyest hozzájáruljak a választások végeredménye körül kialakult szakmai vita eldöntéséhez.

Törvénytelen ségek a választójogosultak összeírásakor

A választások előtt a parlament új választójogi törvényt fogadott el, mely több ponton módosította az előzőt. Így például széles teret engedett az ideiglenes névjegyzékkivonattal történő szavazásnak, vagyis ezen túl nemcsak a szavazatszedő és választási bizottságok tagjai, pártmegbízottjai és segéderői,² hanem gyakorlatilag bárki szavazhatott lakóhelyétől távoli szavazókörben is, ha felmutatta az úgynevezett kék cédulát. Változott a mandátumok kiosztásának rendszere is. A pártok

¹ Jelen tanulmány „kék cédulákról” szóló fejezete a 2008. november 11-én Szolnokon, a Magyar és a Világtudomány Napján megtartott előadásom javított, bővített változata. A pártokra leadott szavazatszámok vizsgálatát az azóta eltelt időben végeztem el. A választásokat megelőző összeírásokkal kapcsolatban viszont fontosnak tartom megjegyezni, hogy az egyes szavazókörök névjegyzékei (remélhetőleg hiánytalanul), valamint a fellebbezések egy része fennmaradt és a szavazóköri jegyzőkönyvekhez hasonlóan megtalálható a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltárban.

² HUBAI László: *Magyarország XX. századi választási atlasza 1920–2000*. I. k. Napvilág Kiadó, Budapest, 2001. 75.

14 000 szavazatonként kaphattak egy-egy mandátumot, míg az országos listákról kiosztandó helyek száma 60-ra emelkedett, és mandátum prémiumban részesülhettek a választási szövetségben induló pártok (így a koalíció³ tagjai), amennyiben a szavazatok több mint 60 százalékát megszerezték.

Tovább bővült a választójogból kizártak tábora, ezért újból össze kellett írni a választásra jogosultakat, amit a kommunisták a jobboldali szavazók kihagyására próbáltak meg felhasználni. Az MKP vezetésének előzetes tervei alapján 700 000–800 000 embert kellett volna kizárni törvénytelen módszerek alkalmazásával. Ennek érdekében már hetekkel a választójogi törvény kihirdetése előtt nekiláttak a választási felelősök kiképzésének, akiket megfelelő instrukciókkal láttak el az összeírások levezénylésére: „A döntő kérdés a technikai résznél abban áll, hogy az elnök lehetőség szerint mindenütt kommunista legyen. [...] Ahol nem tudunk elnököt kommunistát választani, ott legyen a jegyző kommunista. [...] arról van szó, hogy az összeíró biztosoknak igen nagy lehetőségük van. A hangsúly azon van, hogy ne tiszteljük a törvényeket nagyon. De nem szabad odáig menni, hogy túlságosan kirívó legyen a visszaélés. Nem veszélyes, ha látunk olyanokat, akik nem ránk szavaznak és kifelejtiük. Nem adunk neki számláló lapot stb. [...] az új választójogi törvény értelmében, ha valakire rámondják, hogy fasiszta, 24 órán belül kell igazolni, hogy nem az, [...] érdeklődhetik, de ideje nem lesz, hogy igazolja, ugyanis az összeírás befejezése előtt 24 órával függesztik ki. [...] minden képviselő után kb. 1000-et kell kifelejteni [...] a számláló lapot az összeíró biztos aláírása nélkül érvénytelennek tekintik. [...] Meg kell szerezni [...] népellenesek névsorát, ezeket ki kell hagyni. Mindenestre vigyázni kell, hogy a kisnyilasok, akik pártunk tagjai és szavaztuk tehát számít, bele ne kerüljenek.”⁴

Felhívták a figyelmet további módszerek alkalmazására is: „A kizáró okok megsokszorozódnak. Egy egész csomó új kizáró okot sorol fel majd a választási törvény. Egyik ilyen: aki a számolólap kitöltésénél valótlan adatot közöl, vagy lényeges adatot elhallgat, annak nincs válasz-

tójoga. – Ha tehát az összeíró megállapítja, hogy a komplikált kérdőív egyik kérdésében valótlant állított, ki lehet zárni a választójogból.”⁵

Ilyen eset fordult elő például Mezőtúron, ahol a város belterületén, ha véletlenül nem az új utcanevekre állították ki az összeírólapot, egyszerűen érvénytelennek minősítették és eldobták azzal az indoklással, hogy ilyen nevű utca már nincs a városban.⁶

A pártközpont utasításait azonban nem minden esetben hajtották végre. Így például Abádszalókon az összeírók vonakodtak törvénytelen eszközökhöz nyúlni, mert „nem akartak kellemetlenséget”;⁷ de Nagykőrű, Kőtelek vagy épp Tiszasüly MKP-szervezetei is csak igen keveseket zártak ki. A járási titkár megítélése szerint: „Valahogy félnek az elvtársak attól, hogy valamelyik csibészt kizárják a szavazók névjegyzékéből. Tapasztalható az, hogy kellően nem voltak kioktatva, és emiatt húzódoznak.”⁸

Szajolban viszont egyértelműen a helyi párttitkár – a lakosok körében népszerű, jovialis, idős gyógyszerész bácsi, Dobó Jenő – becsületes kiállása okozott gondot a megyei vezetésnek. Egy jelentés szerint: „Felháborodva mesélte, hogy a megyebizottság illegális dolgokra akarta rábírní az összeírásokkal kapcsolatban. (Nem lehetett ellenkező álláspontra bírni.)”⁹

Ahhoz, hogy a kizárásokat maradéktalanul végrehajthassa, az MKP-nak szüksége lett volna szövetségesekre. A kommunisták terveinek valóra válását azonban komolyan akadályozta a „testvérpárttal”, a Szociáldemokrata Párttal a kampány során egyre inkább eldurvuló rivalizálás; nevezetesen éppen Jász-Nagykun-Szolnokban már hónapokkal korábban sem volt túl jó az SZDP-hez fűződő viszonyuk.¹⁰ Kiss József nemzetgyűlési képviselő és szociáldemokrata megyei titkár magatartásáról a következőket jelentették az MKP Megyei Bizottságának tagjai: „Felfelé baloldali ember, de ahol úgy érzi, hogy gyengék vagyunk, élesen kommunistaellenes vonalat visz. Megfigyelhető az, hogy a pártbéke kedvéért komoly

⁵ Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltár (a továbbiakban PIL) Magyar Kommunista Párt iratai 274-9/30. 10. Ezúton is szeretném megköszönni Kozma Jánosnének, a Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltár munkatársának, hogy a dokumentumokat készségesen rendelkezésemre bocsátotta, valamint köszönöm Köpöcsdi Zsuzsa (Debreceni Egyetem Könyvtára) és Nagy András (Országos Széchenyi Könyvtár) segítségét, amellyel biztosították az egyes kiadványok hozzáférhetőségét.

⁶ JNSZML Főispáni iratok. 1165/1947. Választási ügyek

⁷ JNSZML MKP ir. X. 40/a. 1. sor. 17. ó. e. 40. tétel. Jelentés az MKP Megyei Bizottságától a választási előkészületekről városok és járások esetében. Keltezés nélkül.

⁸ JNSZML MKP ir. X. 40/g. 10. ó. e. 1. tétel. Jelentés az MKP Központi Járási Bizottságától. 1947. augusztus 11.

⁹ PIL MKP ir. 274-15/7. 28.

¹⁰ JNSZML MKP ir. X. 40/a. 1. sor. 9. ó. e. 15. tétel. Jelentés az MKP Megyei Bizottságának február havi munkájáról. Keltezés nélkül.

³ A kormánykoalíció tagjai: Magyar Kommunista Párt, Szociáldemokrata Párt, Nemzeti Parasztpárt, Független Kisgazdapárt. Koalícióon kívüli, illetve újonnan alakult pártok: Polgári Demokrata Párt, Magyar Radikális Párt, Demokrata Néppárt, Magyar Függetlenségi Párt, Független Magyar Demokrata Párt, Keresztény Női Tábor.

⁴ Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár (a továbbiakban: JNSZML) Magyar Kommunista Párt iratai (MKP ir.) X. 40/a. 1. sor. 4. ó. e. 34. tétel. Jegyzőkönyv az MKP megyei bizottsági üléséről. 1947. július 10.; Az idézetekben szereplő szövegeket betűhív formában, az esetleges helyesírási hibákkal együtt közöljük.

engedményeket követel Pártunktól.”¹¹ Mivel a kommunista politikusok ilyen engedményekre nem voltak hajlandók,¹² a szociáldemokraták a kisgazdákkal szövetkeztek, akikkel szemben az MKP csak a Nemzeti Parasztpártra támaszkodhatott Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében.

Az SZDP általában sikeresen fogta össze a pártokat az MKP-val szemben; a kommunisták a megyében – Szolnoktól, Karcagtól, valamint még egy-két helytől eltekintve – alig-alig kaptak bizottsági elnöki pozíciókat, és ez jelentősen megnehezítette a törvénytelen kizárások keresztülvitelét.¹³ Kiss József pedig a Kisgazdapárt vezetésével közös memorandumban tiltakozott a kommunista túlkapások ellen.¹⁴

Az összeírások végén elbírálták a kizárások elleni fellebbezéseket. Pontos adatok nincsenek róla, hogy végül hogyan is alakult a választójogból kizártak aránya. A korabeli jelentésekben többnyire összerosódik a törvényesen, illetve törvénytelenül kizártak száma, illetve nem ismert, mennyien voltak azok, akiknek nem kézbesítettek összeírólapot, vagy akik nem adták vissza azokat. Ráadásul többen éltek felszólamlási jogukkal. Hubai László valószínűsíti,¹⁵ hogy országos szinten több tízezerrel csökkenhetett a pusztán politikai okokból elutasítottak száma.

Az ideiglenes névjegyzékek adatairól augusztus 14-én a Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztálya – közkeletű nevén az ÁVO – jelentést készített. Eszerint a választójogosultak száma 5 064 987 volt, míg a visszautasítottaké 466 853. Ez a szám, különösen mivel tartalmazta a törvényesen kizártakat is, jelentős mértékben elmaradt a Rákosiék által eredetileg célként megfogalmazott 700 000–800 000 főtől, de országos átlagban még így is 8,44% volt. Ez a jelentés települési szinten is közli a jogosultak és a kizártak számát, illetve járásonkénti és választókerületenkénti összesítésüket.¹⁶

Mint arra Gyarmati György is felhívta a figyelmet, az arányok területenként eltérők.¹⁷ A nagy-budapesti választókerületben az adminisztrá-

tív úton kihagyottak aránya 16,07%, a Dunántúlon 8,19%, míg Kelet-Magyarországon átlagosan csak 5,59% volt. Az ÁVO említett jelentése Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében 260 859 választójogosultat és 11 961 kizártat tüntet fel; ennek alapján Gyarmati György 4,4%-os kizárási arányt állapított meg a vármegyében,¹⁸ jelezve, hogy megbízható források hiányában számszerűleg sehol sem ismertek a további kizárások, illetve fellebbezések utáni visszavételek.

Ezzel szemben ismert egy későbbi adatsor is, amelyet szintén az MKP vezetésnek, belső használatra készítettek egy héttel később, augusztus 20-án.¹⁹ Ez már kevésbé részletes, „csak” járási és városi adatokat tartalmaz, melyek összesítésével 253 195 választójogosultat és 12 129 kizártat állapít meg Jász-Nagykun-Szolnok vármegye területén. Utóbbi 4,57%-os kizárási arányt jelentett. Hasonló számokat közöl, szintén járási és városi bontásban a Szociáldemokrata Párt vármegyei lapja, a *Szolnokmegyei Népszava* 1947. augusztus 21-i száma. Eszerint 251 593 szavazásra jogosult mellett 12 094 visszautasított volt az ideiglenes névjegyzékek megyei összesítésekor. Ennek alapján 4,58% volt a kizártak aránya.

Szembevetve az első ÁVO-jelentés és az egy héttel később készült kimutatások közötti eltérés, melyet nem magyarázhatunk azzal, hogy a fellebbezések és az újabb kizárások egyenlegéből ered. Látszólag 7496-tal csökkent az elbírált személyek száma Jász-Nagykun-Szolnok vármegye területén. A rendelkezésünkre álló adatokat újraszámolva az első jelentésben bizonyos hibák fedezhetőek fel.

A városok adatainak összesítésekor 74 483 választójogosult helyett 94 483 szerepel, ami véleményem szerint egy nem túl szép kézírással készült eredeti változat legépelésekor történt félreolvasás eredménye lehet.²⁰ A 7-es és a 9-es szám írásképeinek hasonlóságából eredő tévesztéssel még a későbbiek során is találkozunk. Ezen túlmenően a Jászsági felső járásnál 25 930 szavazásra jogosultat számoltak össze, miközben a települési részadatok összesítése 25 910-et eredményez. Itt egyszerű elszámolásról lehet szó. E két hibából eredően tehát az első összesítésben 20 020-szal több választójogosult van feltüntetve, mint amennyi a települési összesítések alapján valójában megállapítható.

¹⁸ GYARMATI György: „Itt csak az fog történni, amit a kommunista párt akar!” Adalékok az 1947. évi országgyűlési választások történetéhez. *Társadalmi Szemle*, 1997/8–9. 152.

¹⁹ PIL MKP ir. 274-9/42. 120–121.

²⁰ Szolnok: 21 523, Jászberény: 10 761, Karcag: 10 401, Kísújszállás: 8260, Túrkeve: 7876, Mezőtúr: 15 662. Összesen: 74 483.

¹¹ JNSZML MKP ir. X. 40/a. 1. sor. 9. ó. e. 14. tétel. Jelentés az MKP Megyei Bizottságának 1946. december havi és 1947. január havi munkájáról. 1947. február 8.

¹² JNSZML MKP ir. X. 40/a. 1. sor. 9. ó. e. 18. tétel. Jelentés az MKP Megyei Bizottságának május havi munkájáról. Keltezés nélkül.

¹³ PIL MKP ir. 274-15/7. 28.

¹⁴ JNSZML MKP ir. X. 40/a. 1. sor. 4. ó. e. 37. tétel. Jegyzőkönyv az MKP megyei bizottsági üléséről. 1947. szeptember 8.

¹⁵ HUBAI László: i. m. I. k. 78.

¹⁶ PIL MKP ir. 274-9/42. 2. – A JNSZ vármegyei adatokat lásd uo. 74–75.

¹⁷ GYARMATI György: Ha tied az ÁVO, tied a hatalom... In: GYARMATI György (szerk.): *Államvédelem a Rákosi-korszakban*. Történeti Hivatal, Budapest, 2000. 104–105.

A két jelentés között ellentétes előjelű eltérést eredményez az, hogy az első jelentésből hiányoznak – vélhetően késedelmes adatszolgáltatás miatt – Jászboldogháza adatai. A település szavazóköri jegyzőkönyveinek „választói névjegyzékbe felvett választók száma” megnevezésű rovataiban összesítve 1362 fő szerepel, ami nagyságrendileg megfelelhet a hiányzó adatnak is. Ezt figyelembe véve megállapítható, hogy 1947. augusztus 14-én Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében az ideiglenes névjegyzékek alapján választójoggal rendelkezők száma 242 201 lehetett, és nem 260 859. Az eltérés nyilvánvalóan szándékolatlan adminisztrációs tévedés eredménye.

Így viszont még nagyobb arányú és fordított eltérés mutatkozik az augusztus 14-én és 20-án készült kimutatás között. Szinte a „semmi-ből” mintegy tízezerrel²¹ növekedett a szavazójoggal rendelkezők száma, miközben a kizártak esetében jelentéktelen változást tapasztalunk.²² Mivel a második jelentés és a *Szolnokmegyei Népszava* adatai nagyságrendileg megegyeznek, így a fentiekhez hasonló számolási hibákat nem feltételezünk. A majd tízezer szavazópolgár megjelenésére a legvalószínűbb magyarázatnak az tűnik, hogy az eltelt egy hét során tömegesen jelentkezettek összeírólapokért azok, akiknek a biztosok „elfelejtették” kikézbésíteni, illetve azok is újat kérhettek, akiknek a már kitöltött lapjait „véletlenül elveszítették”. A választójogtól csalással elűtni kívánt szavazók száma tehát minden valószínűség szerint jelentősen csökkent Jász-Nagykun-Szolnok vármegye területén. A rendelkezésre álló adatokat az 1. táblázat mutatja.

A visszautasítottak végső arányára vonatkozóan csupán egy összesítő adattal rendelkezünk. Az MKP Megyei Bizottságának szeptember 9-én kelt jelentése 4,7%-os²³ arányt említ, pontos bázisszámok nélkül. Ez lényegében megegyezik az augusztus 14-én készült ÁVO-jelentés korrigált adataival. Nem tudjuk, hogy ezt vették-e alapul, avagy augusztus 20-át követően történtek újabb kihagyások. Pontos számadat hiányában csak annyi állapítható meg, hogy a kizártak aránya 4,6–4,7% körül mozoghatott a vármegyében. Ez valóban messze elmaradt az országos átlagtól és egyáltalán nem töltötte el megelégedéssel a kommunista

²¹ A második jelentéshez viszonyítva 10 958-al, a *Szolnokmegyei Népszava* adatahoz viszonyítva 9392-vel.

²² Itt a Tiszai felső járás adatait számolták hibásan, 1868-at feltüntetve 1823 helyett. Ugyanakkor az első jelentésből a kizártak adata is hiányzik Jászboldogháza neve mellett. A szavazóköri jegyzőkönyveinek „visszautasított választók száma” megnevezésű rovataiban azonban 0 fő szerepel. Ez alapján az egy hét különbséggel készült jelentések közötti eltérés 168.

²³ JNSZML MKP ir. X. 40/a. 1. sor. 9. ó. e. 20. tétel. Jelentés az MKP Megyei Bizottságának 1947. augusztus havi munkájáról. 1947. szeptember 9.

1. táblázat. Kimutatás a választójoggal rendelkezőkről és a választójogból kizártakról Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében

Forrás megnevezése	I. Választásra jogosultak száma	II. Választó jogból kizártak száma	I + II Összesen	A kizártak aránya I + II együttes számából (%)
ÁVO-jelentés, ²⁵ aug. 14.	260 859	11 961	272 820	4,38
Korrigált ÁVO-jelentés, aug. 14.	242 201	11 961	254 162	4,7
Második jelentés, aug. 20.	253 159	12 129	265 288	4,57
Szolnokmegyei Népszava, aug. 21.	251 593	12 094	263 687	4,58
MKP Szolnok Megyei Bizottság jelentése, szept. 9.	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	4,7

vezetőket, függetlenül attól, hogy a kihagyottak döntő többsége nagy valószínűséggel nem az MKP-ra szavazott volna.²⁴

Hamis „kékcédulás” szavazatok

Ilyen előzmények után rendezték meg 1947. augusztus 31-én a választásokat. Ekkor került sor a választási csalások közül a leglátványosabbra, az ideiglenes választási névjegyzékkivonatokkal elkövetett visszaélésekre.²⁶ A Magyar Kommunista Párt vezetése rendkívüli titoktartás mellett üres

²⁵ Jászboldogháza adatai nélkül.

²⁶ Érdemes megemlíteni, hogy a választási csalás egyik „hagyományos” módjának, a „láncszavazásnak” is több helyen nyoma maradt. Számos szavazóköri jegyzőkönyvben feljegyezték, hogy a szavazatok össze-számlálásakor egy üres borítékot találtak. Az első, üres borítékot bedobó személy kivette szavazólapját, majd egy adott párt emberét felkeresve, némi ellenjuttatás fejében a megfelelő helyre tette az x-et. Kitöl-

– kék színű – névjegyzékivonatokat juttatott el egyes pártszervezetekhez, hogy azután azokat településről településre járva felhasználhassák a beavatott káderek. Eredetileg a Szociáldemokrata Pártnak is felajánlottak kék cédulákat, és meg is egyeztek azok felhasználásáról; a szociáldemokrata jobboldal azonban az utolsó pillanatban lefújta a dolgot, és szembefordította pártját a kommunistákkal.²⁷

A választásokat megelőzően, valószínűleg Farkas Mihály utasítására, pontos irányszámokkal meghatározott terv készült arra, hogy az egyes kommunista pártszervezeteknek hol és mennyi hamis szavazatot kell leadniuk a párttagság létszámával arányosan. Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében a kommunisták 9840-ben határozták meg a csalással megszerzendő voksok számát, melyet 820 aktivista mozgósításával véltek elérhetőnek. Országosan mintegy 208 693 hamis szavazattal kívánták növelni választási eredményüket.²⁸ Szerencsés Károly valószínűsíti, hogy a ténylegesen leadott hamis szavazatok száma ehhez a kétszázszázhoz közelít.²⁹

Közismert a szakirodalomból egy másik számadat is. Ez Péter Gábornak, az ÁVO vezetőjének a jelentésén alapszik, amelyet a választások után Rajk László belügyminiszternek tett. Gyarmati György például erre az adatra hivatkozik.³⁰ Eszerint az előzetes tervekkel ellentétben mindössze 62 981 hamis kékcédulás szavazatot sikerült leadni a Magyar Kommunista Pártra. Ezen belül a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei választókerületben csupán csak 1600 ilyen szavazattal számoltak a választásokat követő helyzetértékelésben.³¹

Hubai László egyfajta közéleti képviselve azt hangoztatja, hogy ezek alapján „szokás” a csalással leadott kékcédulás szavazatok számát százerre becsülni.³²

tött szavazólapját a következő szavazó vitte be és tette bele a borítékba, majd az urnába, miközben saját szavazólapját üresen ugyanúgy kicsempészte. Voltak olyan szavazókörök, ahol jó előre felkészültek erre, és csak a szavazófülkébe tett piros ceruzával kitöltött szavazólapokat fogadták el érvényesnek. A megvesztegetett emberek láncolatát felgöngyöltíteni és azt kideríteni, hogy hol és mely pártok politikusai éltek a végeredmény manipulálásának ezzel az eszközzel, ennyi év távlatából, források hiányában nem lehet.

²⁷ SZERENCSES Károly: *A kékcédulás hadművelet. Választások Magyarországon – 1947.* Ikva, Budapest, 1992. 59–60.

²⁸ PIL MKP ir. 274-9/43. 6.

²⁹ SZERENCSES Károly: i. m. 62. – Művében más forrásokat és becsléseket is megemlít, így például Boldizsár Ivánét, aki 80 000-re tippelte a kékcédulás szavazatok számát. (Uo. 69.)

³⁰ GYARMATI György: *Ha tied az ÁVO, tied a hatalom...* i. m. 101.

³¹ PIL MKP ir. 274-9/43. 3–4. I. (Ezt a forrást Szerencsés Károly és Hubai László is megemlíti műveiben. Lásd SZERENCSES Károly: i. m. 69.; HUBAI László: i. m. I. k. 78.)

³² HUBAI László: i. m. I. k. 78.

Bár a választásokat megelőző több százezres kizárások sokkal nagyobb szerepet játszottak a végeredmény kialakulásában, mégis fontos, hogy megvizsgáljuk a fennmaradt szavazóköri jegyzőkönyveket és elemezzük a hozzájuk mellékelt kék cédulákat. A választások óta eltelt több mint hatvanegy évben és a rendszerváltás óta eltelt majd két évtizedben ez ideig még – tudomásom szerint – sehol nem végeztek hasonlóan mélyreható, egy teljes választókerület anyagát felölelő kutatómunkát. És bár számos neves történész megszólalt már a kékcédulás száma körül kialakult vitában, mindeddig még senki sem ásta bele magát egyetlen választókerület anyagába sem annyira, hogy a szavazóköri jegyzőkönyvekben ténylegesen rögzített képre és a fellelhető kékcédulák konkrét számadataira támaszkodva formáljon véleményt. Valamennyi eddigi érv és ellenérv olyan másodlagos, közvetett forrásokon alapul, mint amilyenek a fentebb említett jelentések, mások visszaemlékezései, illetve az egyes szavazókörökből a pártközpontokba és minisztériumokba érkezett, egyedi esetekről szóló „bejelentésözön”³³ tényének megemlézése.

Nézzük meg, milyen kép rajzolódik ki a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltárban őrzött szavazóköri jegyzőkönyvekből. Mindenekelőtt eseménygazdag tudósításokat kaphatunk arról, hogyan is zajlott le ez a „választási hadművelet”, és miként reagáltak rá az egyes szavazókörökben.

Gyakori eset volt, hogy a szavazatszedő bizottságok tagjai csak utólag értesültek arról, hogy a korábban náluk járt szavazók között más-hol is többszörösen voksoló emberek voltak. Így ezt már csak ténymegállapításként tudták rögzíteni, a szavazás titkossága miatt a végeredmény korrigálására nem volt lehetőség. Példaként említhetjük az abádszalóki 8. szavazókört, ahol így írták le a történeteket: „Délelőtt 9 és 10 óra között autóval érkezett és névjegyzék-kivonattal leszavazott Dési Ernő, Endre Károly, Kocsis Imre, Batonál György és Csiszár Mihály abonyi lakosok. Későbbi értesülésünk szerint ugyanezek a személyek más szavazókörökben is többször leszavaztak.”³⁴

Máshol gyanút keltett a hamis szavazók tömeges megjelenése és nem minden esetben magabiztos viselkedése. Jellemző volt az is, hogy a szavazókörökbe delegáltak átjártak egymáshoz, a központi választási bizottság tagjai is ellenőrző körutakat tettek, és így értesültek arról, hogy ugyanazok a személyek több helyen is szavaztak. Tudunk olyan esetről is, ahol szabályosan rajtakapták a hamis szavazókat. Ez történt például

³³ SZERENCSES Károly: i. m. 62–63.

³⁴ JNSZML Solnok megye választási ir. 1. rsz. Abádszalók 8.; Hasonló esetekre lásd uo. 46. rsz. Karcag 9.; 69. rsz. Kunhegyes 9.

a kisújszállási 9. szavazókörben: „10 óra 25 perckor megjelentek szavazás céljából, Kiss Ferenc Abony 1905, Balogh János Abony 1901 és Györgypár László Szeged 1898 születésű egyének, névjegyzék-kivonatukat a bizottság gyanúsaknak találta, vita közben megjelent a X. szavazókörből Béres Kálmán szavazóbizottsági tag és rájuk pirított, hogy náluk a X. szavazókörzet helyiségében már leszavaztak, ezek után természetesen szavazni nem engedték őket és rendőrrel a központi bizottsághoz elővezettettük.”³⁵

A csalással bizonyítottan összefüggő eseteket általában telefonon, vagy futárral³⁶ azonnal jelentették az illetékes központi választási bizottságnak, amely azután figyelmeztetni tudta a hozzá tartozó valamennyi szavazókört.

A jászberényi 15. szavazókörben például így értesültek némi késéssel a visszaélésekről: „1. Tóth György István polgármester, Dr. Kiss Ernő központi bizottság elnöke, 1947. évi augusztus 31-én 12^h 20-kor ellenőrző látogatást tettek. 2. A Független Magyar Demokrata Párttól, mint bizalmiak Oláh L. István és Szabó Kálmán 1947. évi augusztus hó 31-én 14^h 15-kor jelentek meg. Megjelenésük célja: figyelemfelhívás a névjegyzék-kivonatokkal való visszaélésre. 3. Névjegyzék-kivonattal, 1947. évi augusztus hó 31-én 7–12 h-ig az alábbiak jelentek meg szavazás végett: a) Borsányi Lajos villanyszerelő (Abony, 1905.) Abony, Kerekes utca 20. sz. alatti lakos. Leszavazott, gyanút nem keltett, de feltehető a gyanú. b) Papp András géplakatos (Abony, 1909.) Abony, Vörösmarty utca 37. sz. alatti lakos. Szavazott, szavazása közben megállapítást nyert, hogy a névjegyzék-kivonat adatai nem egyeznek a rendőrségi bejelentő adataival, így gyanússá vált és szavazata nem lett az urnába téve. Szavazó lapjából megállapítást nyert, hogy szavazatát az egyes kockába³⁷ tette. c) Asztalos Sándor gazd. (Debrecen, 1923.) Debrecen, Bem J. utca 35. sz. alatti lakos. Névjegyzék-kivonat adatai a rendőrségi bejelentő adataival egyeztek, de miután gyanússá vált, így a bizottság nem engedte szavazni. Papp András, Asztalos Sándor mint gyanúsak át lettek adva a rendőrségnek.”³⁸

A leadott hamis szavazatok „hovatartozását” máshol is rögzítették. A karcagi 2. szavazókörben³⁹ is az MKP-ra szavazott a gyanússá vált szavazó. Jászberényben és Kisújszálláson⁴⁰ jegyzőkönyveztek olyan ese-

teket, hogy a szavazásra személygépkocsin vagy teherautón érkezett szavazókat az MKP helyi párházánál látták helyi kommunisták társaságában. Túrkeve 6. szavazókörében már lezárta a borítékot a hamis szavazó, amikor észrevették, hogy névjegyzék-kivonatának sorszáma véletlenül megegyezik a társáéval. Nem engedték az urnába dobni szavazatát. Hosszas vita után, melyben az MKP-pártbizalmi a szavazat érvényessége mellett érvelt, a szociáldemokrata bizalmi pedig a boríték felbontása mellett kardoskodott, végül úgy döntöttek, hogy a lezárt borítékra ráírják, hogy érvénytelen, és félretették az ügyészségnek mint bűnjelet.⁴¹ A lezárt borítékot jelen sorok szerzője bontotta ki, és benne az MKP listájára adott szavazatot talált. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy az ügyészség nem vizsgálta meg a bűnjelet. Ennek okaira még visszatérek.

A fellelhető bizonyítékok tehát mind a Magyar Kommunista Párt ellen szólnak. Bár a korabeli híradásokban más pártokat is igyekeztek belekeverni a csalássorozatba, erre utaló szavazóköri jegyzőkönyvet nem találtam.

A Politikatörténeti Intézet Levéltárában őrzött választási iratok között viszont találni olyan tanúvallomásokat és jegyzőkönyveket,⁴² melyek elsősorban a Szociáldemokrata Párt, de olykor a Független Kisgazdapárt ellen is bizonyítékul szolgálhatnak. Ezek között összesen négy Jász-Nagykun-Szolnok vármegyéből származó jegyzőkönyvre bukkantam. Az elsőt még a választások napján vette fel a Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztályának munkatársa. Ebben Berényi Illés tiszaburai borbélysegéd azt állította: egy autóból kiszálló férfi rábeszélte, hogy egy kék cédulával szavazzon az SZDP-re, 20 forintért cserébe. A pénzt és a kék cédulát a rendőri bejelentőlappal átvette, ugyanakkor leszavazni nem mert, és az esetről önként tájékoztatta a rendőrséget. Határozottan vallotta, hogy a férfi, aki a csalásra rá akarta venni, Chikán Béla⁴³ pestszenterzsébeti polgármester volt. Csak Berényi Illés és a vallomást felvevő rendőr írta alá a jegyzőkönyvet. Jászberényben dr. Csík Péter azt vallotta a városi MKP-titkár által felvett jegyzőkönyvben, hogy a városi központi választási bizottság szociáldemokrata elnöke elmondta ne-

⁴¹ Uo. 133. rsz. Túrkeve 6.

⁴² PIL MKP ir. 274-9/43. Az MKP tótkomlói szervezeteinek helyiségében felvett jegyzőkönyvek. 31–40. Gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyvek. 58–90.

⁴³ Dr. Chikán Béla (1891–1963) tiszaburai származású kisgazda politikus volt, a két világháború között három ciklusban is Pestszenterzsébet polgármestere. Kommunista- és nyilasellenes, keresztény szellemű politikus volt, jó kapcsolatot ápolott a szociáldemokratákkal. 1948 után politikai szerepéért börtönbe került, családjával együtt kitelepítették. Forrás: http://www.tiszabura.hu/bura_hangja_4_7/chikan.htm, illetve <http://www.pestszenterzsebet.hu/?action=article&id=48>. Utolsó letöltés időpontja: 2009. február 17.

³⁵ JNSZML Szolnok megye választási ir. 56. rsz. Kisújszállás 9.

³⁶ Uo. 125. rsz. Törökszentmiklós 7., 133. rsz. Túrkeve 6.

³⁷ Az MKP listája.

³⁸ JNSZML Szolnok megye választási ir. 26. rsz. Jászberény 15.

³⁹ Uo. 46. rsz. Karcag 2.

⁴⁰ Uo. 26. rsz. Jászberény 9., 56. rsz. Kisújszállás 9.

ki: 20–30 szavazó jön a városba, hogy az SZDP listájára szavazzanak. Az MKP kapcsán ilyen trükkökről nem tudott.⁴⁴ A harmadik jegyzőkönyvet is Jászberényben vették fel, ám ezt már a rendőrkapitányságon és a választásokat követő napon, szeptember 1-jén. Nyitrai Barnabás városi tűzoltó azt vallotta, hogy a választás napján SZDP-pártjelvényt viselő, számára ismeretlen embereket látott, akik között a hangadó egy köteg kék cédulát osztott szét, s jó munkát kívánt nekik. Ezt a jegyzőkönyvet is csak a vallomást tevő férfi és a rendőr írta alá.⁴⁵ Végül az MKP megyei titkárának jelentésében azt olvashatjuk, hogy az ÁVO nyomozást indított az SZDP csépai szervezetének alelnöke ellen azzal a gyanúval, hogy fegyvert rejtget. Fegyvert nem, ellenben 13, valótlan adatokkal kitöltött választói névjegyzéket „találtak” nála, melyekről azt vallotta az illető, hogy az SZDP egyik megyei vezetőségi tagja adta át neki, kérve, hogy különböző körzetekben a Szociáldemokrata Pártra szavazzon le.

A más megyékből származó iratok között elvéve találni olyat is, amelyet több párt képviselői is aláírtak,⁴⁶ a jegyzőkönyvek meghatározó többségét azonban mégis az jellemzi, ami a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyeiek esetében is megfigyelhető, vagyis hogy csak az MKP avagy a rendőrség képviselője és a tanúvallomást tevő látta el kézjeggyével. Figyelembe véve a rendőrség állományában a Magyar Kommunista Párt tagjainak túlreprezentáltságát és azt a tényt, hogy ilyen bizonyítékok gyártása az MKP-nak állt érdekében, valamint nem feledve, hogy a vallomásokban megfogalmazott állítások – melyek a tiszaburai és a jászberényi vallomást tevőkre semmilyen terhelő adatot nem tartalmaznak – kivétel nélkül mind ellentmondanak a választási bizottságokban részt vevő összes párt tagjai által aláírt szavazóköri jegyzőkönyveknek, ezen rendőrségi és kommunista funkcionáriusok által készített jegyzőkönyvek valószínűsége Jász-Nagykun-Szolnok vármegye esetében mindenképpen kétségszerű, és így nem fogadhatjuk el hitelesnek őket.

A rendőrség tevékenységéről érdekes adalékokat szolgáltat egy 1979-ben papírra vetett visszaemlékezés, amelyben a karhatalom egykori képviselője kendőzetlenül meséli el a Kisújszálláson történetek és az azokban játszott szerepét.⁴⁷ Az ÁVO Politikai Osztályának tisztje, Nagy

Ferenc⁴⁸ épp azért keveredett bele az eseményekbe, mert az akció nem az előzetes tervek szerint alakult. „Tudnéllek Szolnokra kaptam én két teherautót, jól megrakva szolnoki elvtársakkal, akik körbejárták a megyét, mindenütt leszavaztak. Én biztosítottam is a dögöt, a szavazóhelységbe minden elvót rendezve a fogadásukra – csak közbe a szocdemek tisztára behálózták a várost, pártőrséget állítottak a szavazóhelység elé, és ahogy észrevették az idegen arcokat, lecsaptak. Rajtaütöttek a mi csapatunkon a szavazókörbe, és le akarták tartóztatni az embereinket.”⁴⁹ Az ÁVO tisztje, érzékelve a helyzet súlyosságát, azonnal a szovjet városparancsnokságra telefonált, tőlük kérve segítséget. „Elmondtam hamar, hogy mi a bajom, félig oroszul, félig magyarul, már ott is vót értem

vegen olvasható adatokat más forrásokkal összevetve egyértelműen kijelenthetjük, hogy a pontosabban meg nem nevezett Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei város Kisújszállás. Példaként említhetjük az egyezésekre azt az esetet, melyet a szintén kisújszállási Bakó Kálmán visszaemlékezésében is olvashatunk. (GYÖMI Tibor (szerk.): *Harcainkra emlékezünk. Visszaemlékezések a munkásmozgalom Szolnok megyei történetéből 1905–1949*. Szolnok, 1975. 53–54.) Tehát Kisújszálláson történt 1946/47 fordulóján, hogy 300–400 újbirtokos vasvillával, botokkal vonult a bíróság épületéhez, hogy a földvisszaperlők ügyét tárgyaló bírót és ügyvédet agyonverjék. Valaki elszaladt a kommunista párttitkárárt, aki futva érkezett oda, és csak az utolsó pillanatban sikerült a lépcsőkön felnyomuló tömeget megfékeznie. Természetesen a halláfélelemtől reszkető bírót mindent megígért a lincshangulatú tömegnek, míg az ügyvéd az egyik mellék-helyiségbe zárkózva lelt menedéket. Ezzel azonban a történet nem ért véget, mert Budapestről új bírót és ügyészt küldtek le a tárgyalás megtartására. Amikor aztán ezen a tárgyaláson elkezdtek visszaítélni a földeket, az újbirtokosok nekiestek a földvisszaigénylőknek, akik az ablakon kiugrva menekültek, a bírót és az ügyészt pedig, miután „kikísérték” őket az állomásra, az első befutó vonatra felültették. (A földosztásról és a földvisszaperlésekről bővebben lásd CSÖNGÉ Attila: *A Magyar Kommunista Párt Jász-Nagykun-Szolnok vármegyéjében 1944–1946*. In: *Zounuk 20*. Szolnok, 2005. 173–215.) Ezzel lényegében megegyező, a mellék-helyiségbe zárkózó ügyvéd epizódjával ugyancsak kiszínezett történetet mesél el az Államvédelmi Osztály tisztje is. (CSALOG Zsolt: i. m. 20–21.) De a helyi református lelkes letartóztatása körüli eseményekről is a helyi kommunista párttitkár jelentésével megegyező beszámólót olvashatunk. (Vö. JNSZML MKP ir. X. 40/a. 2. sor. 12. ó. e. 1. tétel. Jelentés az MKP Kisújszállási Szervezetétől, 1946. március 6. és CSALOG Zsolt: i. m. 31–33.)

⁴⁸ Igaz ugyan, hogy a visszaemlékezést „Idős K. F.”-ként dedikálta, és később egy párbeszédet idézve önmagát Kis Ferenc néven említi (CSALOG Zsolt: i. m. 49.), a szöveg életrajzi adatai alapján azonban ezen adat valódisága több mint kétséges. A rendőrség Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei összetételére vonatkozóan 1946. június 15-i dátummal rendelkezünk pontos kimutatásokkal. (JNSZML MKP ir. X. 40/a. 2. sor. 16. ó. e. 1–2. tétel. Kimutatások a JNKSZ Megyei Rendőrségről. 1946. június 15.) A fontosabb beosztású tisztek listáján szerepel egy személy, aki a visszaemlékezővel megegyező módon Kisújszálláson teljesített szolgálatot, ráadásul ott is született, méghozzá 1909-ben, akárcsak „Idős K. F.”, ugyanaz az eredeti foglalkozása és iskolai végzettsége, csakhogy az illetőt Nagy Ferencnek hívták. A visszaemlékező megemlíti azt is, hogy a helyi Nemzeti Bizottságba is beválasztották. Kis Ferenc nevével ott sem találkoztunk, ám Nagy Ferencet 1945. március 3-án valóban behívták tagnak, és 1945. március 10-én első alkalommal részt is vett a Nemzeti Bizottság ülésén. (JNSZML XVII. 29. fond Kisújszállási Nemzeti Bizottság ir. 13. rsz.)

⁴⁹ CSALOG Zsolt: i. m. 40.

⁴⁴ PIL MKP ir. 274-9/43. 290–291.

⁴⁵ Uo. 292.

⁴⁶ Uo. Jegyzőkönyv Szatmárökörítő 1. szavazóköréből. 286.; Jegyzőkönyv Vásárosnamény 4. szavazóköréből. 287.; Nagydoboson készült jegyzőkönyv. 288.

⁴⁷ CSALOG Zsolt: *Egy téglát én is letettem. Őt kis történelmi portré*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1989. 5–73. – Bár a visszaemlékezés keltezésében csak „K., 1979 január hó 29. Idős K. F.” szerepel, a szö-

a dzsipp – űk nem avatkoztak bele, csak vezettek engemet, meg a fellépésükkel segítettek.”⁵⁰

Nagy Ferenc még így is heves szóváltásba keveredett a Szociáldemokrata Párt tagjaival, akiknek a nyomására végül jelképesen le kellett tartóztatnia a hamis szavazókat. A városházára két teherautóval beszállított emberek nem sokáig élvezték a rendőrség vendégszeretetét. Szabadulásuk történetét így adta elő a visszaemlékező: „Elöl bevittem a letartóztatott elvtársakat a Városháza főbejáratán, a szocdem örök kint maradtak a kapu előtt, a teherautókat hátra állítottam a hátsó bejáráshoz – aztán fél óra után, ahogy a szocdemek már nem figyeltek annyira, mondtam a két gépkocsivezetőnek:

– Elvtársak! Gyorsan! Gyujtsatok befele!

A többinek meg: – Tik meg hamar ugráljatok fel elvtársak, húzódjatok jól le, aszt nyomás Karcagra!

Mikor később aszt jöttek nekem ezek a jobboldali szocdemek, hogy

– Hová tetted az embereket?!

– Halljátok – mondom nekik –, én nem tudom hova lettek! Hát itt álltatok a kapuba, nem láttatok hova mentek?

De addigra már a mieink Karcagon szavaztak, meg a jóisten tudja hun még, ugyanevvel a manőverrel leszavaztak körbe a környéken.”⁵¹

Szintén a rendőrség működéséről fest sötét képet egy másik forrás, a Szolnoki Államügyészség vezető államügyészének a választások napján kelt hivatalos feljegyzése.⁵² Ebből kiderül: a vezető államügyész hiába utasította az államrendőrség vármegyei körzeti szemlélőjét és az összes járási és városi rendőrkapitányságot, hogy ha választási bűncselekményeket jelentenek be, a gyanúsítottakat azonnal vegyék őrizetbe, az ügyet vizsgálják ki, és amennyiben a bejelentés alapos, a bűnjeleket és a gyanúsítottakat vegyék őrizetbe, és a legrövidebb időn belül szállítsák be a szolnoki törvényszéki fogházba, mindössze két személyt állítottak elő, és adtak át az államügyészségnek. Ezt követően azonban Krajczy Kálmán, az államrendőrség körzeti szemlélője közölte a vezető államügyésszel, hogy Rajk László belügyminiszter utasítása szerint azt a hatósági közeget, aki választási bűncselekmény miatt valakit le mer tartóztatni vagy őrizetbe mer venni, állásától nyomban fel kell függeszteni, s ezért arra kérte az ügyészséget, hogy „a két letartóztatásba vett egyént” azonnal

bocsássák szabadon. A körzeti szemlélőnek ezt a kérését természetesen visszautasították – Ries István szociáldemokrata igazságügy-miniszter ellenkező értelmű utasítására hivatkozva. Minderről a vezető államügyész jelentést tett telefonon az igazságügy-miniszternek, aki megerősítette, hogy mindenkit, aki választási bűncselekményt követ el, le kell tartóztatni, és amennyiben a rendőrség ezen utasításnak nem tenne eleget, a rendőrség vezetőjét is le kell tartóztatni. Erre a vezető államügyész közbevetette: a rendőrség már korábban jelentette, hogy választási bűncselekmények miatt senkit sem áll módjukban letartóztatni.

A Ries Istvánnal folytatott párbeszédet tömören így foglalta össze az államügyész: „Jelentésemre Miniszter Úr elrendelte, hogy az államrendőrség körzeti szemlélőjét tartóztassam le. Ezen utasításra jelentettem azokat a technikai és politikai nehézségeket, melyek a Miniszter Úr rendelte végrehajtásának útját állják. Jelentésemre Miniszter Úr azt az utasítást adta, miszerint rendeletét közöljem az államrendőrség körzeti szemlélőjével, ha azt végre nem is hajtom.”⁵³ Az államügyész végül távbeszélőn közölte az ÁVO tisztjével, hogy bűnpártolás címén őrizetbe fogja venni, amennyiben nem teljesíti az ügyészség utasításait. Természetesen erre az őrizetbe vételre soha nem került sor.

Eközben mind Kisújszállásról, mind Szolnokról arról számoltak be telefonon az államügyésznek, hogy a választási csalás miatt letartóztatott egyéneket rövid időn belül szabadon engedték a rendőrségen. Majd délután 16 órakor ismét Szolnokról jelentette a szociáldemokrata párttitkár, hogy újabb személyt fogtak le az egyik szavazóköri körben, aki hamis névjegyzék-kivonattal akart szavazni. Mint gyanús személyt átadták az ott szolgáltató teljesítő Kelemen János rendőrnek, és egy bizalmi ember kíséretében felkísérték az SZDP titkárságának helyiségébe. A további fejleményekről így számolt be az államügyész: „Ezután átadták a telefonkagylót Kelemen János rendőrnek, akit utasítottam, hogy az ügy kivizsgálása végett a gyanús személyt okirataival együtt kísérje fel az államügyészségre. – Ezt követően kb. 5 perc múlva a fenti Párt titkársága jelenti távbeszélőn, hogy a rendőr az ismeretlen személyt bekísérte a rendőrkapitányságra, ezután kb. 15 perc múlva jelenti telefonon a fenti Párt titkársága, hogy az ismeretlen személyt a rendőrségről elengedték, a vele volt bizalmi embernek azt mondták: »hogy juthat eszébe másnak kellemetlenkedni«. Fentebbi összes utasításaimat a rendőrség egyik esetben sem teljesítette, mert sem telefonon, sem egyéb módon hozzám jelentést nem tettek.”⁵⁴

⁵⁰ Uo. 41.

⁵¹ Uo. 41–42.

⁵² JNSZML XXV. 2. f. 1947. augusztus 31. (A hivatkozott dokumentumot 2008. december 16-án adták át a levéltárnak, jelenleg rendezés alatt áll, így raktári száma még nincs.)

⁵³ Uo.

⁵⁴ Uo.

A lefűelt és a karhatalomnak átadott csalók kapcsán érdemes megjegyezni, hogy adataikat rögzítették ugyan, de a későbbiekben csak a legkritikább esetben derült fény a szavazók valódi kilétére, mivel nem a saját nevükön szavaztak. Abádszalók 2. szavazóköre ezen ritka kivételek egyikét rögzítette jegyzőkönyvében: „Fent nevezett helyen a délutáni órákban, amikor tudomására jutott nevezett szavazatszedő bizottságnak, hogy a Pest megye Abony községből ide érkező egyének között a bizottság egy tagja név szerint Sáfár György abádszalóki lakos mint Stalmauer Ferenc nevű katona bajtársát ösmerte fel, abban az időben Fegyverneki lakos volt, s a mai napon Csiszár Mihály abonyi lakos néven adta le szavazatát, amikor szót váltott a két volt bajtárs, [Stalmauer és társai – Cs. A.] rövid idő múlva elhagyták a községet abban a tudatban, hogy a fölismerés folytán kellemetlenségök lehet.”⁵⁵

Némi szerencsével olykor mégis a kommunista párt által toborzott aktivisták nyomára bukkanhatunk. Így például név szerint ismerjük a nagykörűi 1., 2. és 3. szavazókörből személygépkocsin és teherautón szállított aktivistákat, akik munkájuk végeztével visszatértek, és saját szavazókörükben immáron a saját nevükön is leszavaztak.⁵⁶ Adataikat szintén jegyzőkönyvben rögzítették, de azt már nem tudták bizonyítani, hogy hamis szavazatokat adtak le máshol, hiszen a többi szavazókörben nem a saját nevükön szavaztak.

Az ismertté vált esetek miatt több helyen rögtönzött intézkedésekkel próbálták meg gátat szabni a további visszaéléseknek. Ilyen *ad hoc* jellegű válaszlépésnek minősíthető, amikor kijelöltek egy-egy szavazókört a kék cédulával szavazóknak. Ezáltal elkerülhetővé vált, hogy valaki többször is leadja szavazatát egy adott település különböző szavazóköreiben, ahogy az korábban nemritkán megtörtént. Volt, ahol csak azt engedték szavazni, akit a bizottság tagjai személyesen is ismertek. Megint máshol csak arcképes igazolványt fogadtak el egy bizonyos idő után,⁵⁷ mivel addig a szavazáshoz elég volt egy rendőri lakcímbeljelölő lapot is felmutatni. Ez pedig nem volt arcképpel ellátva, ráadásul a beszerzése – a kommunista irányítású rendőrségnek köszönhetően – nem okozott gondot a Magyar Kommunista Párt tagjainak.

Mindezek után nézzük meg, milyen eredményekhez jutunk az egyes szavazóköri jegyzőkönyvekhez mellékelte névjegyzékkivonatokat elemz-

sével. Ez idáig 2739 kékcédulát sikerült fellelni, adataikat értékelni. A jegyzőkönyvekkel összevetve elmondható, hogy további 490–507 db névjegyzékkivonat hiányzik a választási iratokból. Ez a kb. 17 darabos bizonytalanság abból adódik, hogy nem mindenhol vezették pontosan, az előírásoknak megfelelően az egyes jegyzőkönyvi rovatokat. Ezt is figyelembe véve elmondható, hogy Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében az 1947-es választások alkalmával mintegy 3229–3246 névjegyzékkivonattal leadott szavazat volt.

Ezen belül 1025-ről a szavazóköri jegyzőkönyvek alapján egyértelműen bizonyítható, hogy az egyes szavazókörökbe beosztott bizottsági tagok vagy pártbizalmiak (négy esetben irodai segédszemélyzet) által leadott szavazat. Eddig 33 személyről sikerült megállapítani, hogy a szavazásnál szolgálatot teljesítő rendőrként szavazott. 282 kékcédulás szavazat pedig hazatért hadifoglyoktól származik. Ezek közül 210 volt azoknak a száma, akik szülővárosukba, szülőfalujukba tértek haza, illetve 41 azoké, akik valahol máshol, de Jász-Nagykun-Szolnok vármegye területén születtek. 238 szavazatot helyben, tehát ugyanabban a szavazókörben adtak le, amelyikben a névjegyzékkivonatot igényelték. Mint láttuk, ezek között lehetnek olyan aktivisták is, akik máshol hamis szavazatokat adtak le. De akadnak ezen szavazatok leadói között olyan emberek is, akik eredetileg elutazást terveztek, végül azonban mégis saját szavazókörükben maradtak. Akármi volt is az ok, ezen szavazatokat, melyeket helyben adtak le, visszamaradt szavazatokként kellett kezelni, és a szavazót az eredeti névjegyzékek alapján kellett szavaztatni. Ezen szavazatok között tehát nem fordulhat elő hamis szavazat.

Ezzel szemben mintegy 254 olyan kékcédulát sikerült felderíteni, melyekről adataikat és írásképeket összehasonlítva,⁵⁸ valamint a jegyzőkönyvezett esetekkel összevetve százszázalékos bizonyossággal kijelenthető, hogy csalással leadott szavazatok. A fennmaradó, bizonytalan besorolású 907, avagy az eddig elő nem került 490–507 szavazat között is szép számmal akadhatnak hamis szavazatok, ahogy természetesen szabályosak is. Utóbbiak csoportjába tartoznak azok, amelyeknek leadója egyszeri alkalommal, egy adott településen belül, egyik szavazókörből a másikba ment át, leginkább valamilyen külterületről, tanyáról a városba, faluba beutazva. Voltak, akik kórházi kezelés miatt tartózkod-

⁵⁵ JNSZML Szolnok megye választási ir. 1. rsz. Abádszalók 2.

⁵⁶ Uo. 83. rsz. Nagykörű 1.; Nagykörű 2.; Nagykörű 3.

⁵⁷ Uo. 39. rsz. Jászkisér 3.; 46. rsz. Karcag 15.; 56. rsz. Kísújszállás; 125. rsz. Törökszentmiklós 9.; 77. rsz. Mezőtúr 6.

⁵⁸ Ilyenek a Csajka Endre névre kiállított kékcédulák. Ezen a néven összesen hat helyen szavaztak le a megyében. Ennél csak Gábor Miklós neve fordult elő gyakrabban, „aki” Karcag 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18. és 19. szavazókörében szavazott.

tak távol otthonuktól. Megint mások Budapesten dolgoztak, és csak a szavazás idejére utaztak haza szülővárosukba, szülőfalujukba, jellemzően a Jászság területére. Valamint a félezer, eddig még meg nem talált kékcédulás szavazat között is lehetnek bizottsági tagok, vagy épp hazatért hadifoglyok által leadott, vagy más okból szabályosnak tekinthető szavazatok, hiszen a névjegyzékkivonatokban megmutatkozó hiány jellemzően egy-egy szavazókör valamennyi névjegyzékkivonatának hiányából ered, nem pedig egyes kékcédulák eltűnéséből.

Mindezt figyelembe véve és kellően mérlegelve, s egyúttal feltételezve, hogy a bizonytalan besorolású vagy elő nem került szavazatok döntő többsége mégis hamis szavazat, egyértelműen kijelenthető, hogy a hamis szavazatok száma még így sem lehet több Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében, mint a Péter Gábor által jelentett 1600. A Farkas Mihály által tervbe vett 9840 hamis szavazat pedig egyenesen irreális feltételezésnek nevezhető, hiszen ehhez háromszor annyi kékcédulás szavazatot kellett volna csatlással leadni, mint amennyit a szabályos szavazatokkal együtt (!) összesen regisztráltak a szavazókörökben. A fenti adatokat a 2. táblázat mutatja:

2. táblázat. A névjegyzékkivonatokkal leadott szavazatok megoszlása Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében

Besorolás	Darabszám	%-os arány 3246-on belül	%-os arány a fellelt 2739-en belül
Bizottsági tag, pártbizalmi	1025	31,57	37,42
Szolgálatot teljesítő rendőr	33	1,02	1,20
Hazatért hadifogoly szavazata	282	8,69	10,30
Helyben leadott szavazat	238	7,33	8,69
Biztosan hamis szavazat	254	7,83	9,27
Bizonytalan besorolású szavazat	907	27,94	33,12
Eddig fel nem lelt szavazat	(490) 507	15,62	–
Összesen	(3229) 3246	100	100

Nem csoda, hogy az MKP megyei bizottsága belső jelentésében ekképp jellemezte a hamis szavazatokkal történt visszaélést: „A kékcédulák a megyében »a konyhára semmit nem hoztak« – de magukkal hozták azt, hogy az utolsó napon teljesen megzavarták az embereket. Főleg azért, mert

a Szocdem párt »fejvadászatot« rendezett a »kék cédulásokra«. – Megmutatkozott az illegális gyakorlat hiánya is. – Az első meglepetések után nem tudták soraikat rendezni, az egész akció magán hordta az igen rossz szervezés bélyegét.”⁵⁹ Utólag úgy tűnt, hiba volt, hogy az előkészítés „túl volt konspirálva”,⁶⁰ mert így a párt tagjait sem oktatták ki kellően.

Bár a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei csak egy választókerület volt a tizenhatból, mégis elgondolkodtatók az itt kapott eredmények, és gyanítható, hogy az országosan leadott kékcédulás szavazatok száma is közelebb állhatott a 62 981-hez, mint akár a száz- vagy a kétszázezerhez. Mindenképpen érdemes lenne más választókerületek anyagát is hasonlóan elemezni, hogy végre pont kerülhessen ennek az elhúzódó, ámde a források feldolgozásával egyértelműen megoldható vitának a végére.

A végeredmény manipulálása?

A szavazás végeredményének vizsgálatához elsődlegesen a Keresztény Női Tábor azon petíciója adott inspirációt, amelyet a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei eredmény felülvizsgálata és helyesbítése érdekében nyújtott be.⁶¹

⁵⁹ JNSZML MKP ir. X. 40/a. 1. sor. 17. ó. e. 41. tétel. Jelentés az MKP Megyei Bizottságától a választási eredményekről. Keltezés nélkül. – A Magyar Kommunista Párt forrásainak kutatása közben az meg tapasztalható, hogy a különböző statisztikai adatok, különösen, ha a párt taglétszámáról van szó, korántsem megbízhatóak. Az egyes helyi pártszervezetek vezetői a – tagtoborzási versenyek alkalmával – főülről meghatározott irányszámok miatti megfelelési kényszer hatására gyakran a valóságnak meg nem felelő, túlzó adatokat jelentettek a tagszaporulatról. Ennek következtében az 1947–1948-as tagrevízió során Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében például 42 000 nyilvánartott MKP-tagból az összeírás (és egyes, ekkor már nemkívánatos személyek kizárása) után 32 199 maradt. A tagtoborzási versenyek és hatások analógiája azonban azt támasztja alá, hogy a megyei bizottságoknak nem állt érdekükben sem az ÁVO-t, sem az országos pártvezetést félrevezetve sötétebb képet festeni saját munkájukról, épp ellenkezőleg. Ha belső használatra készült jelentéseikben a taglétszámhoz hasonlóan meg is hamisították a ténylegesen leadott hamis szavazatok számát, akkor azt véleményem szerint semmi esetre sem lefelé, hanem épp felfelé kerekítve tették meg. És végképp nem számított volna logikus cselekedetnek, ha nagy számban leadott ilyen szavazat mellett, az akció sikeres lebonyolítása után, magukat megbélyegezve teljes kudarcról és „igen rossz szervezésről” számolnak be feletteseiknek.

⁶⁰ JNSZML MKP ir. X. 40/a. 1. sor. 17. ó. e. 42. tétel. Jelentés az MKP Megyei Bizottságától a választás előtti politikai helyzetről és hangulatról, a választások hatásáról. Keltezés nélkül.

⁶¹ A választási csalások miatti keresetekkel kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy míg 1945-ben a Választási Bíróságnak nem kellett érdemi tevékenységet kifejtenie (panaszok hiányában), addig 1947-ben több mint ötven petíciót nyújtottak be, melyekről az elkövetkezendő hónapokban kellett döntést hozni. (RUSZOLY József: *A választási bíráskodás Magyarországon, 1848–1948*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1980. 481.)

A megyei választási eredmények⁶² kiábrándítóan hatottak az MKP tagjaira, hiszen pártjuk 1945-höz hasonlóan ismét vereséget szenvedett a kisgazdától, akiknek egyébként Pest megyén kívül egyedül Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében sikerült megőrizniük elsőségüket.⁶³

3. táblázat. A szavazás eredményei pártok szerint

Párt	Érvényes szavazatok száma országosan	Érvényes szavazatok száma JNSZ vármegyében ⁶⁴	Országos eredmény %-ban	JNSZ vármegyei eredmény %-ban	A JNSZ vármegyei eredmény országoshoz viszonyított eltérése %-ban
MKP	1 111 001	54 176	22,24	22,15	-0,09
DNP	824 259	–	16,50	–	–
FKgP	766 000	67 524	15,34	27,59	+12,25
SZDP	742 171	21 286	14,86	8,70	-6,16
MFP	670 751	32 568	13,43	13,31	-0,12
NPP	413 409	33 324	8,28	13,62	+5,34
FMDP	262 109	21 101	5,25	8,62	+3,37
MRP	85 535	3 335	1,71	1,36	-0,35
KNT	69 363	8 294	1,39	3,39	+2,00
PDP	49 740	3 089	1,00	1,26	+0,26

A Szolnoki Központi Választási Bizottság az eredmény kihirdetésekor a mandátumok eloszlását a következőképpen határozta meg: a kommunisták megyei listájáról megválasztottnak nyilvánított Gerő Ernő, Ragó Antal és Tisza József, az FKgP részéről dr. Gyöngyösi János, Z. Nagy Ferenc, Baráth Endre és Zeley István, a szociáldemokraták listájáról

dr. Ries István, az NPP képviselőjelöltjei közül Nánási László és Nagy István, végül a Magyar Függetlenségi Párt listájáról dr. Pfeiffer Zoltán és Futó Dezső, míg a lajstromokon szereplő többi jelöltet pótképviselővé nyilvánították.⁶⁵

A Keresztény Női Tábor országosan több petíciót is benyújtott. Egyrészt a nagybudapesti,⁶⁶ másrészt a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyei, harmadrészt a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei választás végeredménye ellen emelt kifogást, és igyekezett azt a maga javára módosítani. A fővárosi eredményt arra hivatkozva kívánta módosítani, hogy a rádió és a napi sajtó közlései szerint a KNT több szavazatot kapott, mint amennyit a választási bizottság végül kihirdetett. Hubai László választási atlaszában a nagy-budapesti eredményt kifogásoló részről nem olvashatunk, csak a többről, és azok elutasításának okairól kapunk információkat. Szerencsés Károlynak az 1947-es választásokról szóló munkájából sem tudunk meg többet a KNT petícióiról, mint hogy mely választókerületek eredményét kifogásolták, valamint hogy végül valamennyit elutasították.⁶⁷ Ruszoly József pedig a választási bíráskodásról szóló könyvében a petícióban foglaltakat egyenesen elbogatellizálja, amikor mindössze 60 szavazat elcsalásának lehetőségét említi, hozzátéve, hogy a KNT-nek 464 töredékszavazatra lett volna szüksége ahhoz, hogy az országos lajstromon még egy további mandátumot nyerjen.⁶⁸

Ezzel szemben a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár iratai között fellelt petíciókból kiderül, hogy nem csupán 60 szavazat elvételét kifogásolták: „Sajnos, nagyon kevés választókerület eredeti szavazókerületi jegyzőkönyvei álltak rendelkezésünkre teljes létszámmal, ami nélkül a számszerű bizonyítás nem lehetséges. De a rendelkezésünkre álló néhány kerületet teljesen feldolgozva eredeti jegyzőkönyvek alapján állapíthatjuk meg az önkényes feljavítást, illetőleg lecsökkentést. Legszenbetűnőbbek az I. kerület, ahol az 1. és 3. sz. lista 500–500 pluszt, a X. kerület, ahol ugyanezen számú listák 1000–1000 pluszt kaptak. A II. kerületi kimutatásnál már vették azt a fáradtságot, hogy az eredeti jegyzőköny-

⁶⁵ JNSZML Szolnok megyei választási ir. 146. rsz.

⁶⁶ Ebben a petícióban a választások végeredménye mellett azt is kifogásolták, hogy a hivatalos szervek a szavazólapokról a pártjelvényként használt keresztet törölték.

⁶⁷ HUBAI László: i. m. I. k. 80.; SZERENCSES Károly: i. m. 90–91.

⁶⁸ „... meghatalmazottjai közvetlen észlelései szerint a választási bizottságok a szavazatok összeszámlálásakor »nagyobb összegeket« – a II. kerületben 20, az V. kerületben 10, és a VI. kerületben 30 szavazatot – »leírták« tőle. [...] Az utóbbi körülmények alapján sem látott alapot a bíróság az eredmény módosítására, hiszen a pártnak a tőle jogtalanul leírtak állított 60 szavazat helyett legalább 464 töredékszavazatra lett volna szüksége...” (RUSZOLY József: i. m. 486.)

⁶² HUBAI László: i. m. I. k. 79., II. k. 185.

⁶³ Ebben közrejátszhatott az is, hogy a Demokrata Néppárt ebben a választókerületben nem állított listát. Szavazatai vélhetően nagyobb részt az FKgP, kisebb részt az Független Magyar Demokrata Párt és a KNT táborát gazdagították. A kommunista vereség okairól bővebben lásd CSÖNGÉ Attila: A Magyar Kommunista Párt Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében 1947–1948. In: *Zounuk* 23. Szolnok, 2008. 96–99.

⁶⁴ Hubai László által közölt adatsor. HUBAI László: i. m. II. k. 185.

vek tételeitől ne kerek számokkal térjenek el, hanem az 1. sz. lista 206, a 3. sz. lista 406 szavazattal egészítettet ki, míg a VI. kerületben az 1. lista 1071-el, a 3. lista 1426-al gyarapodott.”⁶⁹

A KNT politikusai, mivel nem kaptak lehetőséget arra, hogy a vég-eredményt a szavazóköri jegyzőkönyvekkel egybevegyék, jobbnak látták, ha 1948. február 14-én visszavonják a nagy-budapesti választókerület eredményét támadó petíciójukat. Erre intette őket az akkor már jelentősen megváltozott belpolitikai helyzet is.

A KNT Kecskeméten tartózkodó bizalmijainak feljegyzése szerint a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegye alkotta választókerületben 1947. szeptember 1-jén reggel, a szavazatok összesítésekor, pártjuk 9153 szavazattal rendelkezett. Ehhez a nap folyamán, a még befutott adatok alapján, további 1204-et adtak hozzá. Így 10 357 szavazattal számoltak. Ám a hivatalos végső kimutatáson csak 7480 szavazat szerepelt. Ez jelentős, 2877 szavazatnyi utólagos csökkentést jelent, de a dolgozó csak 47 szavazat kapcsán tudták bizonyítani, a Jánoshalmi járás területén, mivel az eredeti szavazóköri jegyzőkönyveknek itt is csak töredékét kapták meg.

Sajnálatos módon az imént említett két választókerület szavazóköri jegyzőkönyveit eddig nem vizsgáltam meg, és nem vettem össze a vég-eredménnyel, mert ez kívül esett jelenlegi kutatási területemen, Jász-Nagykun-Szolnok vármegyén. Ugyanakkor a helyi választási iratok között megtaláltam a Jász-Nagykun-Szolnok vármegye végeredményével kapcsolatban benyújtott petíciót is. Akárcsak a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és a Bács-Bodrog vármegyei petíciót, a választási bíróság ezen petíciót is a késedelmes benyújtás indokával utasította el. Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében, vagyis a 12. választókerületben a választás eredményét 1947. szeptember 2-án 18 óra 30 perckor, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyében pedig 1947. szeptember 3-án 6 órakor hirdették ki nyilvánosan. A Központi Választási Bizottság 1947. szeptember 5-én hirdette ki az országgyűlési választások hivatalos, országos eredményét. A Keresztény Női Tábor 1947. október 4-én nyújtotta be panaszait a Választási Bírósághoz.⁷⁰ Az eredményt kifogásoló petíció beadására a kihirdetés-től számítva harminc nap állt rendelkezésre. A Keresztény Női Tábor politikusainak szeme előtt nyilván a szeptember 5-i dátum lebegett, a Választási Bíróság azonban a választókerületi kihirdetést vette alapul. A panaszoló párt részéről a tárgyaláson jelen lévő dr. Bölönyi József

megbízottnak 1948 februárjában nem volt ezzel ellenkező előterjesztése, így a bíróság a már ismert döntést hozta mindkét petíciónál.

Ettől függetlenül kötelességemnek éreztem a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei eredményt vitató petíció vizsgálatát. Körültekintésre intett a benne megfogalmazott vád súlyossága, másrészt az eddig tárgyaltak alapján megállapítható, hogy a választás végeredményének meghamisítása tökéletesen beleillene a Magyar Kommunista Párt csalássorozatába, harmadrészt pedig ennek a petíciónak az ügyét is egy olyan elvarratlan szálnak éreztem a választások történetével kapcsolatban, melynek talán épp a petíció elutasítása okán nem szenteltek komolyabb figyelmet a különböző feldolgozásokban. Mivel az eredeti szavazóköri jegyzőkönyvek rendelkezésünkre állnak, semmi sem állt ilyen irányú elemzésük útjába.

A petíció két pontban foglalta össze a KNT észrevételeit: „1. A tisztaifelső járásban a Keresztény Női Tábor javára a hivatalos közlés 1322 szavazatot mutat ki. Ezen járásban több mint 12 nagyobb község van, amelyek közül egyedül Jászárokszállás 1032 szavazatot adott a Keresztény Női Táborra. Bár a községtől az eredeti jegyzőkönyveket megkapni nem tudtuk és így számszerű bizonyítás nem áll módunkban, minden valószínűség szerint feltehető, hogyha egyedül Jászárokszálláson 1032 szavazatot kaptunk, akkor a járásban levő többi 11 községre nem 290 szavazat esett. A jászárokszállási eredményre vonatkozólag mellékelünk egy jegyzőkönyvmásolatot és megjegyezzük, hogy ez a közlés kétségen kívül hiteles kell legyen, mivel kommunista forrásból származik, eredetit tárgyaláson mutatjuk be.

2. Dévaványán biztos feltevés szerint a Keresztény Női Tábor szintén tekintélyes számú szavazatot kapott, amely eredmény az első összesítésben nem szerepelt, mert még nem futott be, a végső kimutatás pedig olyan jelentéktelen pluszt mutat, mely nem felelhet meg a dévaványai eredménynek. Ezen község jegyzőkönyveit nem sikerült – minden szorgalmazás ellenére – megkapni.

Ha fentiekre vonatkozólag rendelkezésünkre állnának az összes jegyzőkönyvek, bizonyára itt is megtalálnánk az ötödik mandátumhoz még szükséges 464 szavazatot.”⁷¹

A szövegben említett jegyzőkönyvmásolatot valóban mellékeltek az indokláshoz. A Jászárokszálláson 1947. szeptember 17-én kelt dokumentum szerint a helyi községháza bejáratánál az MKP tulajdonában lévő falújságra a választások után néhány nappal az alábbi szöveget ír-

⁶⁹ JNSZML Szolnok megyei választási ir. 146. rsz.

⁷⁰ Uo.

⁷¹ Uo.

ták ki: „Schlachta⁷² Margit 5-ös kocka, 1032 szavazatot kapott Jászárokszálláson. Örök szégyene marad községünknek. Tudjuk, kik szervezték, figyelemmel kísérjük ezeket. Majd a Schlachta Margit fog munkát és kenyeret adni! A 3 éves terv, amely felemeli az elnyomottakat, és nem a különféle kalandor politika. Két év nem volt elég a szenvedésből? Akadnak még nálunk ma is, akik hisznek a reakciónak. Sajnáljuk ezeket a Magyar testvéreinket. Egyet azonban üzenünk nekik. Itt rendnek, békének és építő munkának kell lenni és aki akadályozza, elpusztul!”⁷³

Mielőtt rátérnék a szavazatok összesítésére, érdemes megjegyezni, hogy Jászárokszállás nem a Tiszai felső járás területén található, hanem a Jászsági felső járás része volt mind 1947-ben, mint később egészen addig, amíg járási közigazgatási szint létezett. Dévaványa viszont a Tiszai felső járás része volt a választások idején.⁷⁴ Feltételezzük, hogy a szöveg fogalmazójának fejében e két járás neve kavarghatott, amikor legépelte gondolatait, vagyis pusztá elírással lehet dolgunk. Ez a tévedés nem tántoríthat el az elemzés folytatásától, ugyanakkor immáron nem csak egy, hanem két járást is feltétlenül meg kell vizsgálnunk.

Mint a petícióban olvasható, a Keresztény Női Tábor politikusai nem vethették össze a szavazóköri jegyzőkönyveket a végeredménnyel. Ma már lehetőség van erre, mivel a Tiszai felső járásnak mind a 66 eredeti szavazóköri jegyzőkönyve fennmaradt, a Jászsági felső járás 61 szavazóköri jegyzőkönyvéből 60 is rendelkezésre áll, és csak egy, a jászteleki 1. számú szavazókör jegyzőkönyve hiányzik.⁷⁵

Nézzük először a Dévaványával kapcsolatos panaszt. A biztos feltevés, melyre a petíció hivatkozik, nem volt alaptalan. A KNT a Tiszai felső járáson belül valóban ezen a településen kapta a legtöbb szavazatát, 217-et. További eredményei a járásban: Abádszalók 34, Kenderes 180, Kunhegyes 44, Kunmadaras 63, Tiszaderzs 1, Tiszaszentimre 36 és végül Tomajmonostora 3. Ez összesen 578. Pontosan annyi, amennyivel a megyei összesítéskor számoltak.⁷⁶ Hogy milyen adat szerepelt az első, nem végleges összesítésben, azt nem tudjuk, sem azt, hogy esetleg a járás, vagy épp a megye szavazatszámához viszonyították-e a 217 szavazatnyi

növekedést, amit keveselltek. Az mindenesetre bizonyosnak tűnik a szavazóköri jegyzőkönyvek alapján, hogy sem Dévaványán, sem a Tiszai felső járásban nem csaltak el szavazatokat a KNT-től.

Mi a helyzet a Jászsági felső járásban? A petíció 1322 szavazatot említ mint hivatalos közlést. Ezzel szemben a hivatalos összesítéskor 1319 szavazattal számoltak.⁷⁷ Nem tudni, az 1322-es számot milyen közlésre alapozta a petíció megfogalmazója, mivel ilyen adatot említő egyéb forrás nem lelhető fel. Így az 1319-cel vettem össze a járás adatait. Mint említettem, a járás 61 szavazóköri jegyzőkönyvéből 60 maradt fenn, s ezek adatait összesítve 1318 szavazatot adtak le a KNT listájára. A jászteleki 1. számú szavazókör hiányzó jegyzőkönyve esetében jelentős számú szavazatot keresni reménytelen vállalkozásnak tűnik, mivel Jásztelek 2., 3. és 4. szavazókörében egyetlen egy szavazat sem esett a KNT listájára. Ez azt jelenti, hogy a Keresztény Női Tábor feltételezésével ellentétben ebben a járásban sem vettek el tőlük szavazatokat.⁷⁸

Bár a petícióban foglaltakat a szavazóköri jegyzőkönyvek sem a Jászsági felső, sem a Tiszai felső járás esetében nem igazolták, úgy gondoltam, érdemes megvizsgálni a többi városban és járásban is a pártok szavazatszámait. Erre indított, hogy a Demokrata Néppárt, a Független Magyar Demokrata Párt, a Magyar Függetlenségi Párt és a Polgári Demokrata Párt egyaránt kifogásolta az országos végeredményt. Szerencsés Károly beszámol arról a feltételezésről, amely szerint a DNP szavazatait közel 40 000-rel, az MFP szavazatszámát 7000-rel csökkenthették a végeredmény kihirdetésekor, de még a Nemzeti Parasztpárttól is elvettek – állítása szerint – 5000 szavazatot.⁷⁹ A Demokrata Néppárt Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében nem állított listát, de a végeredmény manipulálására más pártok kárára is sor kerülhetett.

Miután az egyes városok és járások szavazóköri jegyzőkönyveit áttekintettem és összevettem a hivatalos végeredménnyel, a következő kép rajzolódott ki:

⁷⁷ JNSZML Szolnok megyei választási ir. 146. rsz.; JNSZML MKP ir. X. 40/a. 1. sor. 17. ó. e. 20. tétel. A megyei napilap, a *Tiszavidék* 1947. szeptember 4-i számában is ennek megfelelő összesítés, 8294 jelent meg.

⁷⁸ Zavart talán épp a járások összekeverése okozhatott, illetve az, hogy a KNT szavazatai valóban rendkívül egyenetlenül, egy-két település esetében (mint például Jászárokszállás 1032 szavazattal, avagy Újszász 1155 szavazattal) kiugró értékeket mutatva oszlottak meg. Ennek oka lehetett néhány köztisztelőben álló személy, akár a helyi plébánosok pártszimpátiája is, mellyel komolyan befolyásolhatták a lakosságot. Az egyházak részéről az MKP sem tapasztalt egységes országos támogatást semelyik jobboldali párt irányában sem. (Vö. PIL MKP ir. 274-9/48. 12.)

⁷⁹ SZERENCSES Károly: i. m. 71.

⁷² Bár a korabeli forrásokban és a szakirodalomban is gyakran a fent idézett formában fordul elő a politikusnő neve, megjegyezzük, hogy a most tárgyalt petíciót mint Slachta Margit írta alá.

⁷³ Uo.

⁷⁴ Dévaványát 1950-ben Szolnok megyétől Békés megyéhez csatolták, egyidejűleg Öcsöd Békés megyétől Szolnok megyéhez került. Ugyanekkor Heves megyéből Tiszafüred, Tiszaigar, Tiszaórs, Tiszaórvény, Tiszaszőlős és Nagyvíván is Szolnok megyéhez került.

⁷⁵ Jásztelken összesen négy szavazókör volt.

⁷⁶ HUBAI László: i. m. II. k. 189.; JNSZML MKP ir. X. 40/a. 1. sor. 7. tétel, 20. tétel.

Jászberényben két szavazóköri jegyzőkönyv is hiányzott a 34-ből, de a meglévők alapján egyik párt szavazatomennyisége sem térhet el jelentősen a hivatalos eredménytől. A KNT esetében 429 szavazatot számoltam össze, így a 472-es végeredményt reálisnak tartom.

Karcag és Mezőtúr minden eredeti jegyzőkönyve fennmaradt, és adataik teljes mértékben megegyeznek a hivatalos közlésekkel. A KNT esetében ez 182, illetve 77 voksot jelent.

Kisújszállásnál egy jegyzőkönyv hiányzik, de a meglévők alapján nincs nyoma a szavazatszámok manipulálásának. A Keresztény Női Táborra itt egy-egy szavazókörben 0–3 fő szavazott. A meglévő jegyzőkönyvek-ből 23 szavazatot összesítettem, így a hivatalosnak számító 26-os végeredményben nincs okunk kételkedni.

Szolnokon is fennmaradt az összes eredeti szavazóköri jegyzőkönyv, így egyértelműen megállapítható, hogy itt sem csaltak el a KNT 1041 szavazatából egyet sem, mind szerepel a hivatalos végeredményben is. Ugyanakkor a 10. szavazókörben az SZDP-re adott női szavazatoknál három jegyzőkönyvből kettőnél 74, a harmadiknál 79 szerepel, miközben a kézzel írott négyes a mind csúnyább kézírásnak köszönhetően fokozatosan 9-es alakot öltött. A végösszeget eredetileg mindhárom esetben 74-gyel számolták ki, de ezt utólag piros ceruzával valamennyinél felülírták, plusz 5 szavazatot adva az SZDP-nek. A módosítást végző személyt nem zavarta, hogy a szavazókör össz-szavazatainak száma ezzel meghaladja a leadott szavazatok számát. A szándékos csalás ténye azonban nem bizonyítható, hiszen okozhatta e tévedést fáradtságból vagy sietségből eredő figyelmetlenség is, avagy a szavazatszámolás munkájára való alkalmatlanság. Ne feledkezzünk meg róla, hogy a pártok által delegált bizottsági tagok nem mindegyikének volt meg a feladat el látásához szükséges, minimálisan elvárható iskolai végzettsége, és számológépek sem álltak rendelkezésre.

Túrkevéen ugyancsak megvan minden jegyzőkönyv, s a Keresztény Női Tábor itt szerzett 17 voksát maradéktalanul beszámolta a Központi Választási Bizottság a megyei szavazatainak végösszegébe. Ugyanitt az MKP listájára leadott összesen 1703 szavazat a hivatalos végeredményben 1698-ra módosult, tehát 5 szavazattal csökkent. Ez részben 2 szavazat érvénytelenítésével is magyarázható, 3 voks pedig a fentihez hasonló tévesztés következtében tűnhetett el.

A Jászsági felső járásban, mint említettem, egy jegyzőkönyv hiányzik a 61-ből, ám az egyes települések eredményei minden esetben egyezést mutatnak azokkal a számokkal, melyeket Hubai László választási atla-

szában közölt,⁸⁰ Jászteleknél pedig a majdnem teljes összesítés és a hivatalos végeredmény között csak elenyésző, a többi szavazókör szavazatszámával arányos, tehát reálisnak tűnő eltérés mutatkozik valamennyi párt esetében.

A Jászsági alsó járásnál mind a 47 szavazóköri jegyzőkönyv rendelkezésre állt: az összes párt esetében pontosan annyi szavazatot számoltam össze, amennyi a megyei összesítésben szerepel. A KNT itt 724 szavazatot kapott.

Meg tudtam vizsgálni a Tiszai felső járás területén készült összes szavazóköri jegyzőkönyvet. Az adatsorok között itt eltérések is vannak. Abádszalók 10. szavazókörében a szokásostól eltérően a pártokat nem sorrendben tüntették fel. Az FMDP (9. lista) megelőzte a felsorolásban az MRP-t (8. lista), amit a szavazatok összesítésekor nem vettek észre. Így 16 szavazat „gazdát cserélt”. Az ok nyilvánvalóan a figyelmetlenség. Kunhegyes 5. szavazókörében az MFP listájára leadott szavazatok száma 159 volt, ám ezt a járási összesítéskor ceruzával áthúzták, és 139-et írtak mellé. Az eredeti összeg 62 férfi és 97 női szavazatból tevődött össze. Utóbbi az íráskép alapján valóban olvasható akár 77-nek is, talán ezért „javították ki” a végösszeget, de természetesen a szándékos „tévesztés” sem kizárható. Mindenesetre az összes leadott szavazat ebben a szavazókörben 493 volt, ami csak a 159 MFP-szavazattal együtt jön ki, így a hiányzó 20 szavazat kétségtelenül megillette volna a Magyar Függetlenségi Pártot.

A Tiszai közép járás esetében két jegyzőkönyvet nem sikerült megtalálni az 57-ből, de ugyanazt mondhatjuk el a településeken összesített adatokról, amit a Jászsági felső járás esetében, tehát az eredeti helyi számsorok összege megegyezik a hivatalos összesítésben szereplőkkel, míg Fegyvernek és Tiszabura esetében, ahol egy-egy jegyzőkönyv nincs meg, nincs arra utaló jel, hogy adataikat utólag kozmetikázták volna. A KNT-re adott voksok közül 627-et számoltam össze a járásban. Figyelembe véve a két hiányzó adatot, a 651-es hivatalos összesítés itt is reálisnak tűnik.

A Tiszai alsó járásnál ismét szerencsém volt, mivel itt is minden eredeti szavazóköri jegyzőkönyv fennmaradt. Ezeket tüzetesen átvizsgálva kiderül, hogy a Keresztény Női Táborra 882 szavazatot adtak le, ami pontosan megegyezik a hivatalos járási végeredménnyel. Ugyanakkor

⁸⁰ HUBAI László: i. m. III. k. – Az itt szereplő adatokat járási összesítő ívek, illetve sajtóközlések alapján állította össze a szerző.

az MKP szavazatainál 6376 helyett a Szolnoki Központi Választási Bizottság közleményében⁸¹ és az MKP statisztikai táblázataiban⁸² egyaránt 6396 szerepel; ugyanez a plusz 20 szavazat megjelenik a megyei MKP-eredményekben is, 54 176 helyett 54 196 formájában. Hubai Lászlónak a járási összesítő ív alapján készített atlaszában az eredeti, tehát helyes adatok szerepelnek,⁸³ de gyanítható, hogy a korabeli összesítésekben a téves adat szerepelt. Ezt támasztja alá a megyei újság, a *Tiszavidék* közlése is.⁸⁴

Végül a Központi járást vizsgáltam meg. A helyi választási iratok között ott van az eredeti járási összesítő ív is. Ezen – a Hubai-féle választási atlassszal egyező módon, ám annál részletesebb, szavazóköri bontásban – két eltérésre figyeltem fel a szavazóköri jegyzőkönyvekhez képest. Rákóczi falva 5. számú szavazókörében a helyi jegyzőkönyv tanúsága szerint 18 szavazatot kapott a KNT listája, ezzel szemben az összesítésben 21 voks szerepel. Itt tehát plusz 3 szavazatot írtak a KNT javára, és ezt a megyei eredmények kiszámításakor⁸⁵ is figyelembe vették. Valószínűleg nem szándékos hibáról van szó, hiszen a különbség jelentéktelen. A másik eltérésre a besenyszögi 1. szavazókörben bukkantam. Itt 44 helyett 0 szavazat van feltüntetve a KNT részére a járási összesítő íven, s a 44 szavazat értelemszerűen a megyei összesítésben sem szerepel.⁸⁶ Gondolhatnánk, hogy véletlen kihagyásról volt szó, de ennek ellentmond a szavazóköri jegyzőkönyv, melynek a szavazatok összeszámlálását taglaló részéből kettő is fennmaradt. Ebben semmi meglepő nincs, hiszen ezek a jegyzőkönyvek több példányban készültek, részben a központi szavazatszámoló bizottságnak, részben az egyes pártoknak. Talán épp a Keresztény Női Tábor központjába elküldendő jegyzőkönyvi példány „felejtődött” helyben. A két jegyzőkönyv adatai megegyeznek: mindkét esetben 44 szavazat van feltüntetve a KNT neve mellett. Ami viszont meglepetést okozott, hogy az egyik jegyzőkönyvön a tollal írt számokat ceruzával lehúzták, és a Magyar Függetlenségi Párt szavazatszámát ugyanezen számokkal módosítva, 28-ról 44-re felülírták. Ugyanakkor a leadott férfi-

női szavazatok és az összesített szavazatok számát is módosították ceruzával. Az összesített adatot 327-re csökkentették, miközben mind a jegyzőkönyv első oldalán, mind a másik jegyzőkönyvön 355 leadott szavazat szerepel ebben a szavazókörben. Végül a járási összesítő íven az MFP szavazatszámát változatlanul hagyták, továbbra is 28 szerepel a megfelelő oszlopban, miközben a KNT 44 szavazatának hűlt helyét látjuk. Ezzel együtt a besenyszögi összes szavazatszámot is 44-gyel csökkentették. A KNT-re így a Központi járásban hivatalosan 2325 szavazat esett. Ezzel szemben az eredeti jegyzőkönyvekből világosan kiderül, hogy egyrészt +3 (Rákóczi falva), másrészt –44 (Besenyszög) szavazatnyi utólagos módosítás történt, vagyis a Keresztény Női Táborra valójában 2366-an szavaztak ebben a járásban. A szavazóköri jegyzőkönyvön látható ceruzás áthúzások és felülírások rávilágítanak arra, hogy nem véletlen tévedésről, hanem szándékos csalásról van szó, melynek célja a KNT szavazatainak elvétele volt. Bár a 44 voksnyi csökkenés helyett ténylegesen bekövetkezett 41 szavazatelvétel elenyésző a választás végkimenetelére szemponjtábol, kihagyásuk mégis nagyon fontos precedenst jelent.

Ehhez társul a megyei összesítés és a városi, járási eredmények összege közötti anomália is. A Nemzeti Parasztpárt eredetileg 33 324 szavazatot szerzett ebben a választókerületben, ám a hivatalos közlésben csak 33 224⁸⁷ szerepel, ami abból ered, hogy a Jászszági felső járásban az NPP szavazatait 2657-ről 2557-re változtatták, és a későbbi statisztikákban is így tüntették fel.⁸⁸ Ez a százszavazatnyi indokolatlan csökkentés a megye területén a legnagyobb arányú utólagos módosítás. Ezt és a Szerencsés Károly által közölteket is figyelembe véve kétséges, hogy egyszerű tévesztésről lenne szó. Bár az eltérés okáról itt biztosat mondani nem lehet, az azért egyértelmű, hogy a Nemzeti Parasztpártot jogtalanul fosztották meg ettől a száz szavazattól.

Mint láthatjuk, Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében a szavazatszám utólagos, törvénytelen módosításai – akár szándékosságból, akár tévedésből eredtek – nem gyakoroltak érdemleges hatást a megyei végeredményre. Ez azonban nem zárja ki sem azt, hogy más megyék hasonló manipulációival együtt már ne lehetett volna ilyen hatásuk az országos eredményekre,⁸⁹ sem azt nem cáfolja, hogy az országos eredmények összesítésekor ne lehetett volna hasonló módon, akár nagyobb arány-

⁸¹ JNSZML Szolnok megyei választási ir. 146. rsz.

⁸² JNSZML MKP ir. X. 40/a. 1. sor. 17. ó. e. 39. tétel. Kimutatás a megye 1945-ös és 1947-es választási eredményeiről. Keltezés nélkül.

⁸³ HUBAI László: i. m. II. k. 190.

⁸⁴ *Tiszavidék*, 1947. szeptember 4. Itt is találtunk egy elgépelést a számokban. Az SZDP szolnoki szavazatszámát 3253 helyett 3523-nak írták, ugyanakkor megyei eredményüket esetükben is a hivatalos közlés-sel egyező módon, 21 286-nak tüntették fel.

⁸⁵ JNSZML Szolnok megyei választási ir. 146. rsz.

⁸⁶ Uo. Ez a hivatalostól eltérő adat szerepel Hubai László választási atlaszában is. HUBAI László: i. m. III. k. 74.

⁸⁷ HUBAI László: i. m. II. k. 185.; JNSZML Szolnok megyei választási ir. 146. rsz.; *Tiszavidék*, 1947. szeptember 4.

⁸⁸ JNSZML MKP ir. X. 40/a. 1. sor. 17. ó. e. 39. tétel. Kimutatás a megye 1945-ös és 1947-es választási eredményeiről. Keltezés nélkül.

⁸⁹ Akár a KNT pluszmandátuma, akár az országos listákról kiosztásra került 60 mandátum esetében.

ban is beavatkozni. A Keresztény Női Tábor petíciójának vizsgálata – és mind a Jászsági felső, mind a Tiszai felső járás esetében megállapított alaptalansága – óva int az utólagos manipulációk esetében alkalmazható túlzott becslésektől. Ugyanakkor akár a besenyözögi precedens, akár a Nemzeti Parasztpárt 100 szavazatának eltüntetése kétségtelenül bizonyítja azt a tényt, hogy utólagos manipulációkra volt lehetőség, és ezzel egyes esetekben éltek is. Annak megítélése, hogy az országos eredményeket mindez milyen mértékben befolyásolta, más választókerületek anyagának hasonló elemzése nélkül nem lehetséges.

Összegzésül megállapítható, hogy a különböző választási manőverek közül a választójogból történt kizárások tekinthetők a legnagyobb horderejűnek (országosan több százezer, JNSZ vármegyében kb. 12 100 személy); a névjegyzékkivonatokkal véghezvitt visszaélések hatása lényegesen kisebb (országosan kb. 62 900, JNSZ vármegyében maximum 1600); míg az eredmények utólagos módosítása jelenleg nem bizonyított mértékben (JNSZ vármegyében teljesen elhanyagolható, máshol ismeretlen arányban) járult hozzá ahhoz, hogy az MKP országosan első lett a pártok versenyében, a koalíció pedig megszerezte a szavazatok több mint 60 százalékát. Bár ez utóbbi tény egyúttal azt is jelentette, hogy az országos listáról kiosztott 60 mandátumból – a választójogi törvénynek megfelelően prémiumban részesülve – 56 képviselői helyet megkaptak a koalíció tagjai, az ellenzéki pártoknak pedig csak négy jutott, miközben a különböző machinációk nélkül ez az arány 38:22 lett volna. Az is egyértelműen látható, hogy a választási csalások döntő módon nem befolyásolták a választás kimenetelét, csak a koalíció győzelmének mértékét növelték. Ez az arány tovább módosult akkor, amikor a Választási Bíróság az MKP nyomásának engedve 1947 őszén megsemmisítette a Magyar Függetlenségi Pártra leadott mintegy 670 547 szavazatot, 49 mandátumát pedig érvénytelenítette.⁹⁰ A választási csalások elemzésekor a végeredményre gyakorolt hatás mellett nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy napvilágra kerülésük mindenki számára egyértelművé tette: a Magyar Kommunista Párt törvénytelen eszközök bevetését is megengedhetőnek tartja a hatalom megszerzése érdekében. Végül fontos megjegyezni azt is, hogy a belpolitikai élet gyorsan közeledő fordulata, a demokrácia felszámolása más kelet-európai országokhoz hasonlóan hazánkban sem a kommunista párt parlamenti mandátumszámának, sokkal inkább a nagyhatalmak hidegháborús politikájának függvénye volt.

⁹⁰ Ezeket a képviselői helyeket nem töltötték be újra, ezáltal módosult a többi párt parlamenti aránya.